

В.В. Георгієвська

П'ЄСА КРІСТОФЕРА МАРЛО «ЕДУАРД II» У КОНТЕКСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ XVI СТ.

У добу Відродження відбувається поступове звільнення особистості від тиску певних форм суспільного зв'язку (родинних, родових, общинних). Ідея свободи особистості була домінуючою у той час. Гуманісти Відродження вважали, що по справжньому вільна особистість не відірветься від інших людей і більше гармонізується з ними.

Перехід від Середньовіччя до Відродження в Англії був досить різким. Більшість населення країни були незадоволені змінами, які відбувалися у країні. Театр був покликаний залагодити, відволікти людей від проблем сучасності, або навпаки, привселюдно покарати їх ворогів на сцені. У цей час підсилюється вплив античної драми, особливо у студентських виставах латинською мовою, які влаштовувалися у Кембріджському університеті з 1482р., у Оксфордському – з 1486р.

Прийняти і зрозуміти все нове відразу було не просто, і це призвело до суспільних протиріч. Саме тоді в англійській літературі з'явилися настрої розчарування, сумніви в ідеалах Відродження, що вплинуло на особливий розквіт драматичної літератури. Переважна більшість драматичних творів того часу ґрунтуються на гострому конфлікті, зумовленому неможливістю втілення бажань героїчної особистості, яка прагне повною мірою реалізувати свої наміри [3, 490]. Сукупність текстів письменників, чия творчість припала переважно на добу правління Єлизавети I (1558 – 1603рр.), відносять до елизаветинської драми, яка увібрала тенденції Ренесансу, відобразила погляд трагічних гуманістів, які сприймали світ як осереддя лиха та страждання [2, 362].

Театр XVI ст. стає засобом пропаганди нових поглядів на життя, які хотіли донести до широкого загалу багаті феодали. Популярними жанрами того часу були мораліте – віршований твір пізнього середньовіччя, який пізніше переріс в Англії у повчальну драму [3, 75], як різновид шкільної драми, поширеної в учбових закладах для кращого засвоєння латини [3, 587] і інтерлюдію, яка була проміжним жанром між мораліте і фарсом, мала комічний характер і виконувалася між актами серйозної п'єси [2, 428].

Одним з найбільш талановитих письменників цього періоду був Крістофер Марло (1564-1593гг.). За своє коротке життя письменник як драматург зумів написав твори, які вплинули на творчість драматургів того часу. К. Марло створив героїчну трагедію сильної особистості, відважні і вольові думки якої були центром драматичної дії. Письменник першим у добу Ренесансу використовує у п'єсах білий вірш, неримований, з чіткою внутрішньою метричною акцентово-інтонаційною структурою [2, 135]. Поети і драматурги, які до К. Марло застосовували білий вірш, не змогли використати

його можливості повною мірою. Письменник вперше зробив білий вірш гнучким засобом поетичного вираження.

Творчість К. Марло досліджували А.Т. Парфіонов, Є.Р. Баканова, А.Б. Дроздова. Н.Є. Мікеладзе розглядає К. Марло серед перших «макіавеллістів» елізаветинської доби.

Найяскравішим виразником «духу Відродження», індивідуалістом та атеїстом називав К. Марло А.Т. Парфіонов.

У статті пропонується розглянути п'єсу К. Марло «Едуард II».

Трагедія «Едуард II», написана у 1592 році, у багатьох відношеннях відрізняється від попередніх п'єс письменника. Вперше письменник обрав для сюжету епізод національної історії. К. Марло прагне до того, щоб розвиток дії відповідав історичним фактам (які дійшли до нього з хроніки англійського історика Р. Холіншеда) і рідко удається до домислу. Письменник втілює спробу вирішити проблему поєднання «я» і інших людей в «Едуарді II». Його прагнення по новому оцінити складні, суперечливі характери, показати їх на тлі реального суспільного життя і зобразити їх відношення до суспільства вперше знаходять своє відображення у цій трагедії. Саме тут письменник знаходить можливість відокремити від натовпу окремі постаті.

П'єсу письменник починає із повернення фаворита короля Едуарда II, Гевестона: « “Помер мій батько! Гевестон, прийди / І розділи зі мною владу”. / Я насолоджуюсь словами цими! / Можливе щастя більше, ніж те, / Що випало на долю Гевестона? / Він живий, і він улюбленець короля? / Поспішаю, мій ніжний принце!» [4, 1]. Едуард II втілює егоїстичність кожної людини. Прагнучи тільки задоволення своїх потреб і бажань, він зовсім не думає про інтереси держави та дозволяє своїй дружині та її фавориту керувати країною. Найлютішим ворогом Едуарда II є Мортимера Молодший, якому у решті решт вдається вбити короля: «Повинен я сказати. / Я сподіваюсь, що нашим головам / Є захист – наші руки, і вони / Знесуть ту голову, через яку / Погрожують нам тут. – Залишим / Божевільного короля, і наперед / Лише оголеними шпагами / Домовлятись будемо» [4, 4]. Повернення Гевестона та його зухвала поведінка руйнує хиткий мир між феодалами, церквою і королем: «Вам доведеться, - / Подобається вам чи ні, - / Мене пробачити» «Священнику для чого такий розкішний дім? / Більш личить святості в'язниця» [4, 6]. Погрожуючи єпископу Ковентрійському, Гевестон не підозрює, що підписує собі смертний вирок. Король Едуард II і його політичний ворог лорд Мортимер Молодший – кожен по-своєму – одержимі егоїстичними бажаннями. Безвільний і поривчастий король переживає захоплення молодими фаворитами, піднятими їм з безвісності на вищі державні посади. Улюбленці цілком поглинають його увагу, заради Гевестона і Спенсера він готовий принести у жертву інтереси країни: «Так ось що, пери, вам потрібно? / Але спочатку, ніж мій милий Гевестон / Мене покине, цей острів / Впливе над океаном і, блукаючи, / До невідомих материків пристане / Не буду королем я, якщо тільки / Всіх до останнього не знищу!» [4, 11,12].

Мортимер Молодший маскує своє владолубство, і на словах – поборник інтересів Англії та справедливості. Проте, скинувши з престолу короля, він знімає личину і поводить себе як сірий кардинал, ховаючись за королевою Ізабеллою: «Над принцем господарюю і королевою / Наказую я, і до землі / Пихаті мені вклоняться лорди. / Все ствердити, все викреслити можу. / Все, що захочу, я зроблю. Викликаю / Страх більший, ніж любов... / Нехай же буде страх!» [4, 60].

Письменник широко використовує у п'єсі посилання на античні традиції і міфи: «Улюбленці були у всіх правителів: / Великий Олександр Гефестіона / Любив, і Геркулес сумував за Гілом, / Ахілл жорстокий плакав за Патроком. / Не тільки у повелителів улюбленці були, / Також у найрозумніших людей: Туллій / Любив Октавія, мудрець Сократ / Божевільного любив Алкивіада...» [4, 19].

В «Едуарді II» виявляється знаменна переоцінка цінностей. Особиста воля і здібності героя, що грали вирішальну роль у ранніх п'єсах К. Марло, в «Едуарді II» приводять до успіху лише за умови, якщо вони спираються на реальні суспільні сили. Саме завдяки підтримці інших феодалів та королеви Ізабелли Мортимеру Молодшому вдається скинути з престолу Едуарда II.

У п'єсі письменник зображує лише один жіночий образ. Цією єдиною жінкою є дружина короля Едуарда II – Ізабелла, яка вважає, що повністю володіє ситуацією і керує всіма, однак вона лише пішак у руках свого фаворита Мортимера Молодшого: «Здійснилась наша воля, Ізабелла, / І зухвалий спокусник короля / І сам король сидять вже під замком ... / Важливо нам сина вашого настільки швидко / Наскільки це ми можемо, поставити на трон, / Мені ж стати регентом... » [4, 54]. Ізабелла прикидається слабкою жінкою та вдало маскує свої наміри: «О, лихо бідній, жалюгідній королеві!... Проклятого він любить Гевестона. / ... Повинна я його благати, бути ніжною з ним, / І стати засобом для повернення Гевестона. / На жаль, його він полюбив навіки.» [4, 13-14]. Урешті-решт з нею перестають радитися і всі рішення приймає сам Мортимер Молодший: «Наказ хоч королевою підписаний, / Але він йде від Мортимера. На жаль, / Чого ж не зможе Мортимер чарівний / Добути милими речами від королеви!» [4, 48]

У п'єсі письменник форсує історичні події. Обравши для своєї п'єси часи правління Едуарда II письменник ніби пояснює вчинки, які після смерті батька, вчинив його син. Саме Едуард III розпочав Столітню війну. Він видав перші статuti про робітників і узаконив практику скликання парламенту. Активно просував використання англійської мови у роботі парламенту та судів. При Едуарді III, завдяки військовим талантам його сина принца Уельського (Чорного принца), Англія одержала ряд перемог над Францією, і як король він був досить популярний, а нащадки (особливо у роки війни Червоної та Білої троянди) взагалі схильні були ідеалізувати його.

Особливе місце у п'єсі займає епізод смерті Едуарда II. Письменник детально описує його переслідування, знущання над ним: «Тому ночами ви

його перевозьте / Перевозьте з місця на місце, / Щоб опинившись у Кілінгуорте він / І був би у Барклі назад відвезений. / Тим часом його дратуйте ви / Жорстокими розмовами. Якщо ж він / Зарюмсає, нікому не давайте ви / Його втішати і журбу його / Ви мучьте словами гіркими» [4, 55]; монолог ката і його роздуми над тим як саме вбити короля: «Не має потреби давати мені настанови: / Адже не перше людей мені вбивати. / Як отруювати квіти, вчився я / У Неаполі; і так, засунув у глотку / Хустку, їм вдаввити; і як проткнути / Голкою дихальне горло; / Або, якщо заснув хто, гусячим пером / Трохи порошку насипати у вуха; / Або, відкривши рота йому, ртуть влити. / І все ж є в мене ліпше спосіб» [4, 60]; і спосіб у який вчинили розправу над королем: «Переверніть стола дошкою вниз / І полоненого накрийте їм. Чавіть / Його ногами! Проте не дуже сильно, / Щоб не нівечити труп. Ось так!» [4, 65]. Кат із помічниками чавять вказаним чином короля Едуарда, який випускає несамовиті крики і помирає.

Використовуючи громадську думку, військову потужність баронів, лестячи народів, Мортимер Молодший – оволодіває трон. Благородний, чесний Кент гине, намагаючись поодиноці врятувати короля. Безпорадний справедливий принц Едуард, зійшовши на трон, не отримує підтримки країни. Так у різних епізодах трагедії варіюється основна думка: вага особистості – у ставленні до неї суспільства.

Своїми вчинками король, приречений на швидку загибель, принижений і самотній він помирає.

Едуард III після смерті батька стає королем Англії і карає вбивць свого батька: «Ах, Мортимер, ти знаєш, що вбитий він, / Як будеш вбитий ти. Гей, взяти його! / Хутчіш на воза! Геть його! / Повісити, кажу, і четвертувати, / Лиш голову його мені ви принесіть» [4, 67]. Ховають короля Едуарда II разом із головою його найбільшого ворога Мортимера Молодшого: «Ось, все готово. У останню путь, мілорди! – / Мій батько, у дар тобі кладу сюди / Я голову злодія підступного, / А эти сльози ці будуть запорокою / Жалю і безвинності моєї» [4, 68].

Отже, доба Відродження знаменувала розквіт науки, увагу до особистості, переоцінку середньовічних цінностей, появу нових жанрів та розквіт і оновлення старих.

К. Марло зробив драму достовірно поетичним твором, ввів у неї білий вірш, що більш виразно передає складність переживань героїв і багатообразні відтінки їхньої мови.

Протиріччя епохи, нерозривно пов'язані з особистою долею поета, постійно присутні у п'єсах К. Марло, виступаючи фоном подій, додаючи особливого почуття присутності, стаючи яскравим та сьогоденним середовищем для читача.

П'єса «Едуард II» приваблює індивідуальністю характерів, прагненням перемоги, яку отримує той, чиє прагнення сильніше, тобто той, хто володіє

найбільшою волею до влади, бажанням позбутися самотності будь-якою ціною та виром придворних інтриг.

Цей твір створений талановитою людиною з тонким почуттям епохи. Письменник зміг озвучити соціальну критику і критику церкви, надії, прагнення придворного середовища.

Література

1. Галич О. Теорія літератури: Підручник / Галич О., Назарець В., Васильєв Є. – К.: Либідь, 2008. – 488с.
2. Літературознача енциклопедія / [авт.-уклад. Ковалів Ю.І.]. Т. 1. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 608с.
3. Літературознача енциклопедія / [авт.-уклад. Ковалів Ю.І.]. Т. 2. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 624с.
4. Марло К. Едуард II [електронний ресурс]. – Режим доступу к сайту: <http://adelanta.info/library/poetry/541.html>

Анотація

Георгієвська В.В. Песа Крістофера Марло «Едуард II» у контексті англійського театру XVI ст.

Творчість К. Марло інтерпретується у контексті розвитку жанру трагедії в англійській літературі доби Відродження. Письменник втілює спробу вирішити проблему поєднання «я» і інших людей у «Едуарді II».

К. Марло залишається вірним гуманістичній ідеології, хоча в його творчості виражені й проступають кризові тенденції, зокрема мотив долі, сумніви в ренесансних ідеалах, в можливості досягнення ренесансного ідеалу людини. Письменник в своїх трагедіях звертається до актуальних сюжетів свого часу. К. Марло зробив драму достовірно поетичним твором, ввів у неї білий вірш, що виражає складність переживань героїв і багатообразні відтінки їхньої мови.

Ключові слова: К. Марло, театр, доба Відродження, трагедія, мораліте, інтерлюдія, білий вірш.

Анотация

Георгиевская В.В. Песа Кристофера Марло «Эдуард II» в контексте английского театра XVI в.

Творчество К. Марло интерпретируется в контексте развития жанра трагедии в английской литературе эпохи Возрождения. Писатель воплощает попытку решить проблему сочетания «я» и других людей в «Эдуарде II».

К. Марло остается верным гуманистической идеологии, хотя в его творчестве выражены и проступают кризисные тенденции, в частности мотив судьбы, сомнения в ренессансных идеалах, в возможности достижения ренессансного идеала человека. Писатель в своих трагедиях обращается к актуальным сюжетам своего времени.

К. Марло сделал драму достоверно поэтическим произведением, ввел в нее белое стихотворение, которое выражает сложность переживаний героев и многообразные оттенки их языка.

Ключевые слова: К. Марло, театр, время Возрождения, трагедия, моралите, интерлюдия, белое стихотворение.

Summary

Georgievskia V.V. Pesa Kristofera Marlo «Eduard II» in the context of the English theater of the XVI item

K. Marlo's creation is interpreted in the context of development of genre of tragedy in English literature in age of Renaissance. A writer incarnates an attempt to decide the problem of combination of «I» and other people in «Eduard II».

K. Marlo remains faithful humanism ideology, although crisis tendencies are expressed in his creation and ooze, in particular reason of fate, doubts in renaissance ideals, in possibility of achievement of renaissance ideal of man. A writer in the tragedies speaks to the actual subjects at one time.

K. Marlo did drama for certain by poetic work, entered for it a white poem which expresses complication of experiencing of heroes and varied tints of their language.

Keywords: K. Marlo, theater, age of Renaissance, tragedy, moralite, interlude, white poem.

Стаття прорецензована і рекомендована до друку доц., к. філол. н., доц. каф. історії зарубіжної літератури та класичної філології Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна Криворучко С. К.